

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені Г.С. СКОВОРОДИ

Український мовно-літературний факультет імені Г.Ф. Квітки-Основ'яненка
Кафедра зарубіжної літератури та слов'янських мов
Кафедра теорії і практики англійської мови
Кафедра східних мов

АРГУМЕНТИ СУЧАСНОЇ ФІЛОЛОГІЇ: «НЕСТАЧА» І «БАЖАННЯ» У ТЕКСТІ

**Матеріали
Міжнародної наукової конференції**

(2-3 квітня 2021 року)

Харків – 2021

УДК 80
А 79

Організатори конференції – кафедра зарубіжної літератури та слов'янських мов,
кафедра теорії і практики англійської мови ХНПУ імені Г.С. Сковороди,
кафедра східних мов

Голова оргкомітету конференції: Бойчук Юрій Дмитрович – ректор, доктор педагогічних наук, член-кореспондент НАПН України (Україна)

Заступник голови: Бережна Світлана Вікторівна – проректор з наукової, інноваційної та міжнародної діяльності, доктор філософських наук, професор (Україна)

Науковий керівник конференції-проекту: С.К. Криворучко – доктор філологічних наук, професор, завідувачка кафедри зарубіжної літератури та слов'янських мов

Члени оргкомітету:

К.Ю. Голобородько – декан українського мовно-літературного факультету імені Г.Ф. Квітки-Основ'яненка, доктор філологічних наук, професор (Україна);

І.І. Костікова – доктор педагогічних наук, професор, завідувачка кафедри теорії і практики англійської мови (Україна);

О.В. Радчук – доктор філологічних наук, доцент, професор кафедри зарубіжної літератури та слов'янських мов (Україна);

І.І. Степанченко – доктор філологічних наук, професор, професор кафедри зарубіжної літератури та слов'янських мов (Україна);

О.О. Скоробогатова – доктор філологічних наук, доцент, професор кафедри зарубіжної літератури та слов'янських мов (Україна);

О.І. Артюх – кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри зарубіжної літератури та слов'янських мов (Україна);

М.М. Журенко – кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри зарубіжної літератури та слов'янських мов (Україна);

А.Г. Козлова – кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри зарубіжної літератури та слов'янських мов (Україна);

І.В. Разуменко – кандидат філологічних наук, професор, професор кафедри зарубіжної літератури та слов'янських мов (Україна);

П. Рогальський – PhD філософії, докторант Університету Марії Кюрі-Склодовської Люблін (Польща);

М. Й. Рохас-Багамон – PhD педагогіки та екологічної культури Університету Сурколумбіана (Колумбія);

Н.В. Руда – кандидат філологічних наук, доцент, завідувачка кафедри східних мов (Україна);

Т.І. Тищенко – кандидат філологічних наук, професор, професор кафедри української і зарубіжної літератури та журналістики імені професора Леоніда Ушкалова (Україна).

Секретарі: О.О. Атанова, Л.О. Корнієнко, В.В. Четверик

Аргументи сучасної філології: «нестача» і «бажання» у тексті. Матеріали Міжнародної наукової конференції (2-3 квітня 2021 року). Харків. ХНПУ імені Г.С. Сковороди. 2021. 285 с.

Рекомендовано до друку вченою радою Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди (протокол № 3 від 29.03.2021).

Матеріали конференції, основними векторами якої є обговорення асоціацій «нестачі» і «бажання», що дозволяє розкрити «несвідоме» в мові та літературі на лексичному, граматичному, синтаксичному рівнях, що відсилає до «стадії дзеркала» в ідеях і художніх засобах, що зумовлюються «словом». Літературознавчі та лінгвістичні інтерпретації огортаються навколо «психоаналітичного» сприйняття «свідомого» та «несвідомого» тексту, виявляють «ефемерність», «умовність» та «суб'єктивність». Так виявляється «комунікація» як відкрита, ускладнена або неможлива – у мові, літературі, кіно, психології, педагогіці, методиці викладання мови та літератури.

Для науковців, викладачів, докторантів, аспірантів, студентів гуманітарних закладів вищої освіти та вчителів загальноосвітніх шкіл.

© Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди

ЗМІСТ

Бакумкина М. А. БОЛЬ ЭПОХИ В РАССКАЗАХ И. С. МАСЛОВА	8
Белімова Т. В. НЕСВІДОМІ МОТИВИ І ПОЧУТТЯ: ПСИХОАНАЛІТИЧНА ІНТЕРПРЕТАЦІЯ РОМАНУ КЕЙТ АТКІНСОН «ЖИТТЯ ЗА ЖИТТЯМ»	13
Bozhko Yu. O. THE IMPORTANCE OF NON-VERBAL COMMUNICATION IN TEACHING AND LEARNING A FOREIGN LANGUAGE	18
Бокшань Г. І. «НЕНАСИЧЕНІСТЬ» СОФІЇ ЯБЛОНСЬКОЇ У ТРЕВЕЛОГАХ ЗБІРКИ «ЛИСТИ З ПАРИЖА. ЛИСТИ З КИТАЮ»	24
Вакуленко К. Р. ВИКОРИСТАННЯ НЕВЕРБАЛЬНИХ ЗАСОБІВ КОМУНІКАЦІЇ НА ЗАНЯТТЯХ З УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ДЛЯ ІНОЗЕМНИХ СТУДЕНТІВ	29
Ведернікова Т. В. АЛЮЗІЇ ЯК РІЗНОВИД ІНТЕРТЕКСТУАЛЬНОСТІ У ХУДОЖНЬОМУ ТВОРІ.....	33
Веселовська Н., Литвин Н. НЕТИПОВА ЖІНОЧА ПОВЕДІНКА ЯК НАСЛІДОК ПОСТРАВМАТИЧНОГО СТРЕСОВОГО РОЗЛАДУ (НА МАТЕРІАЛІ П'ЄСИ Є. КОНОНЕНКО «МУЖЧИНА ЗА ВИКЛИКОМ»).....	38
Vysotska Natalia “THE PLOT’S GOT ME HOOKED”: METADIEGETIC NARRATIVE AND FEMALE BODY AS INTERCHANGEABLE OBJECTS OF (MALE) DESIRE.....	43
Воробйова О.О. РЕМИНИСЦЕНЦИИ В ЛЕКСИЧЕСКИХ ПАРАДИГМАХ РЕМЕЙКА НА МАТЕРИАЛЕ ПОВЕСТИ В. ПЬЕЦУХА «НАШ ЧЕЛОВЕК В ФУТЛЯРЕ»	48
Гайдаш А. В. ІНВЕРСІЯ «СТАДІЇ ДЗЕРКАЛА» У ПІЗНІЙ ЗРІЛОСТІ В РОМАНІ ІРЕН РОЗДОБУДЬКО «ЗІВ’ЯЛІ КВІТИ ВИКИДАЮТЬ».....	53
Голобородько Ю. К. ТВОРЧЕСТВО А. АВЕРЧЕНКО ПЕРИОДА ПРАЖСКОЙ ЭМИГРАЦИИ И ЕГО ОЦЕНКА ЧЕШСКИМИ И СЛОВАЦКИМИ ЛИТЕРАТУРОВЕДАМИ.....	58
Гончарова Ж. Н. ИМПЛИЦИТНАЯ ИНФОРМАЦИЯ В СТИХОТВОРЕНИИ М. РАХЛИНОЙ «КРУГ»	63
Гончарова О. А. МЕЙ СІНКЛЕР І «ПОТІК СВІДОМОСТІ»	68

ремейке для противопоставления первичного текста вторичному и подчёркивания различия (и даже противопоставления) между двумя текстами.

References

- Morozov, A. (1971) Reministsentsiya. *Kratkaya literaturnaya entsiklopediya*. T. 6. S. 254. Moscow: Sov. entsikl. [in Russian].
- Nikolyukina, A.N. (Ed.). (2001). Reministsentsiya. *Literaturnaya entsiklopediya terminov i ponyatiy*. Stb. 870. S.1596. Institut nauchnoy informatsii po obshchestvennyim naukam RAN: Intelvak [in Russian].
- Rimeyk. (2012a). *Bolshoy entsiklopedicheskiy slovar*. Retrieved from <https://slovar.cc/enc/bolshoy/2115373.html>
- Rimeyk. (2012b). *Slovar literaturovedcheskih terminov*. Retrieved from <https://slovar.cc/lit/term/2145346.html>
- Stepanchenko, I.I. (2016) (Ed.). S. Esenin i ego okruzhenie: A. Mariengof – N. Klyuev – S. Klyichkov. *Sopostavitelnyiy analiz leksiki*. Kollektivnaya monografiya. Harkov. Izdatel Ivanchenko I. S. [in Russian].

ІНВЕРСІЯ «СТАДІЇ ДЗЕРКАЛА» У ПІЗНІЙ ЗРІЛОСТІ В РОМАНІ ІРЕН РОЗДОБУДЬКО «ЗІВ'ЯЛІ КВІТИ ВИКИДАЮТЬ»

Гайдаш А. В. (Київ)

<http://dx.doi.org/10.5281/zenodo.4642694>

Abstract

The paper introduces the notion of “mirror stage of old age” developed by Kathleen Woodward (1991) to understand and explain the representations of aging and late adulthood in Western culture. Woodward constructs her concept as “the inverse of mirror stage of infancy proposed by Lacan”. Woodward’s concept explains the phobia of mirror reflections (catoptrophobia) experienced by aged women characters (Edit Beresh and Leda Nizhyna) in Iren Rozdobudko’s novel “Ziv’yalі kviti vikidayut” (2006). In the framework of literary gerontology the ageist representations are outlined and the dynamics of aging of the elderly characters is analyzed. The role of the facilitator (Stefka) between the generations helps establish active strategy of aging of the elderly characters (Edit, Leda, Alfred).

Keywords: mirror stage of old age; Ukrainian novel; Iren Rozdobudko; aging; literary gerontology; ageism; nursing home.

Популярність творчості Ірен Роздобудько в українській науковій спільноті (Т. Гуляк, Г. Бітківська, Д. Коваленко, Ю. Соколовська, Д. Козловська, Н. Галушка) не викликає сумнівів, а надто роман «Зів'ялі квіти викидають» (2006), який було успішно екранізовано за участю відомих акторів (Світлана Немоляєва, Людмила Чурсіна) для міні-серіалу «Осінні квіти» (2009). При прочитанні популярного твору Ю. Соколовська досліджує багатовимірність кохання, взаємодію любові й ненависті (Sokolovs'ka, 2017: 56–58), а Д. Коваленко (Kovalenko, 2018: 60–62) акцентує увагу на гетеротопії Будинку (театру старості), де відбувається дія роману. Важливим доповненням до вивчення психологічної прози І. Роздобудько вбачаємо звернення до літературознавчої геронтології з метою дослідити дискурс старіння в сучасній українській літературі на матеріалі роману «Зів'ялі квіти викидають». Реалізації цієї мети підпорядковуються завдання: обґрунтувати динаміку старіння персонажів геронтогрупи і визначити поняття інверсії «стадії дзеркала» у пізній зрілості, застосувавши теоретичні розробки К. Вудворд.

Галузь літературознавчої геронтології (ЛГ) сформувалась внаслідок збільшення середньої тривалості життя, що зумовило потребу краще розуміти процеси, які відбуваються у пізній зрілості людини і знаходять відображення в художніх творах. Літературознавці, які вивчають репрезентації літнього віку і динаміку старіння в художніх текстах, опираються на традиційні підходи до текстуального аналізу (культурно-історичний, порівняльно-історичний, мотивний), запозичуючи деякі соціологічні і геронтологічні терміни (ейджизм – дискримінація літнього віку, геронтогенезу – становлення старості, стереотипізація – контекстуальні упередження щодо пізньої зрілості). Реалізуючи одне із завдань галузі ЛГ (Gaidash, 2019: 29), Кетлін Вудворд звертається до психоаналітичного прочитання знакових праць сучасності (З. Фрейда, В. Вульф, Р. Барта, М. Пруста, С. Беккета), тлумачить геронтообрази і геронтомаркери, викриває ейджистську ідеологію і ставить

низку фундаментальних запитань стосовно ставлення до людей похилого віку в майбутньому: чи зможе людство побачити в своїй культурі нові значення старості без міжпоколінневих конфліктів і такі дзеркальні відображення старості, які не викликатимуть шоку, відрази або жаху (Woodward, 1991: 70).

Деякі відповіді на питання американської представниці ЛГ знаходимо в багатоголосному романі І. Роздобудько «Зів'ялі квіти викидають». З поліфонії старшого покоління, які є постійними мешканцями Будинку творчості для самотніх акторів театру й кіно, відчутними є три голоси, які становлять розрізнену геронтогрупу у канві твору, – Едіт Береш, Леда Ніжина і Альфред Вікторович. Літніх акторів об'єднує постать фасилітатора¹ Стефки (протагоністки роману), яка підпадає під вплив кожного з них, що змінює її попереднє зневажливе ставлення до усіх трьох на глибоку повагу, уникаючи таких небезпечних проявів ейджизму, як патерналізація й інфантилізація. Змінити стереотипне ставлення до літніх підопічних Стефці допомагає осмислене опікування ними і увага до пенсіонерів як до рівних. Найвиразніше виписаний Роздобудько образ Едіт Береш, в очах якої Будинок постає *«живодернею для вбогих»* і в'язницею (Rozdobud'ko, 2011: 10;90). Про ейджистське ставлення до мешканців Будинку Едіт говорить ще в експозиційному розділі: *«Стільки нового дізнаєшся про себе – наприклад, що ти “стара пердухо”, “стерво”, “перчена коза”, “зівно собачее”»* (Rozdobud'ko, 2011: 9). Принагідно зауважимо, що використання зоометафор наводить на думку, нібито старі прирівнюються до тварин, які нижче людського рівня. Також в експозиції Едіт вдається до сатиричного, гротескного потрактування власної старості, яка відштовхує героїню від прийняття власного я: *«Отже, я сіла перед люстром. Мавпяче обличчя хитрючими очима поглянуло на мене звідти. Треба мати неабияку мужність, щоб дивитися на таку бридоту!»* (Rozdobud'ko, 2011: 14). Відраза до власного згасаючого і фізично зміненого тіла є виявом самостереотипізації, а отже, ейджизмом.

Як виявляється згодом у сюжетній лінії, суперниця Едіт, Леда Ніжина, так само опиняється в полоні страху перед власним, нищівно зміненим часом

дзеркальним відображенням: *«Кидаю швидкий погляд у дзеркало і жахаюсь: бридка й беззуба стара всміхається до мене напівдитячою посмішкою. Сорочка окреслює її зів'яле тіло»* (Rozdobud'ko, 2011: 26). Боязнь дзеркал і страх побачити себе в них, ейсоптрофобія або спектрофобія, є одним з геронтомаркерів дискурсу старіння в художніх текстах. К. Вудворд пояснює причину цієї фобії, спираючись у своїх рефлексіях на потужний струмінь західної психоаналітичної, соціологічної і філософської думки – З. Фрейда, Ж. Лакана, Е. Еріксона, С. де Бовуар, Р. Батлера, Р. Барта та інших. Американська дослідниця пропонує концепцію інверсії «стадії дзеркала». Розроблене Ж. Лаканом поняття «стадії дзеркала» дитинства відрізняється бінарністю (немовля з любов'ю дивиться на своє дзеркальне відображення), тоді як «стадія дзеркала» старості, протилежна лаканівському поняттю, є більш складною: бінарність поступається трикутній взаємодії між двома образами самого себе і погляду іншого / інших (соціально-економічного театру даного історичного моменту) (Woodward, 1991: 69). На матеріалі прустівського «Віднайденого часу» (1927) Вудворд ілюструє, що в західній культурі всі дзеркала потенційно небезпечні. Визнаючи дуальність в основі своєї концепції (з самого початку людина формується як суперник із самою собою), дослідниця переконує: якщо немовля милується власною рефлексією, то стара людина прагне відкинути її і тим самим відмовитися від старості для себе (Woodward, 1991: 67). Звертаючись до теоретичних розробок і власного досвіду старіння З. Фрейда, Вудворт наводить метафору, в якій дзеркальне відображення старої людини є *«зловмисником, що порушив приватну область нарцисизму»* у несвідомому, адже несвідоме кожної людини переконане у власному безсмерті (Woodward, 1991: 64). Отже, *«хоча на ранніх етапах історії людства двійник [дзеркальне відображення. – А. Г.] був гарантією безсмертя і могутньою зброєю проти смерті, пізніше він став провісником смерті, яким залишається до цього дня»* (Woodward, 1991: 63).

Попри самостереотипізацію і ейсоптрофобію літніх персонажів у романі І. Роздобудько спостерігаємо їхню динаміку старіння, що реалізується

прийомом «перегляду життя» і змінює пасивне існування мешканців Будинку на більш активні взаємодії: наприклад, Едіт кортить *«подивитися виставу під назвою “Чим закінчується старість”»* (Rozdobud'ko, 2011: 9):

– *Тепер я знаю, чим закінчується старість, – сказала вона після глибокої паузи. – Поверненням у молодість! – вона посміхнулася. – Якби ж тільки не ці кляті дзеркала!* (Rozdobud'ko, 2011: 176).

Контекст театру зреалізований у в ономастиці твору: Едіт Береш – це сценічний псевдонім пані Поліни; Леда Ніжина – це сценічний псевдонім Ольги Яківни Сніжко, яку в Будинку називають Оля-Офелія; Альфреда Вікторовича в Будинку по-ейджистськи називають Пергюнтом Альфредом. Гра з іменами і в імена свідчить про нестачу гармонійної самоідентифікації на рівні підсвідомого у молодому віці персонажів роману Роздобудько, усвідомлення якої у літньому віці за допомогою фасилітатора Стефки сприяє (реалізації бажань) формуванню внутрішньої гармонії колишніх акторок. Додамо, що в контексті роману *«Зів'ялі квіти викидають»* «ідеальність метафори театру полягає у самій його природі, яка ставить під сумнів, що є справжнім, а що – ілюзорним» (Woodward, 1991: 55). К. Вудворд, як і представники ЛГ, переконана, що усвідомлення старості як занепаду допоможе викоренити ейджистську ідеологію: *«Ми можемо заперечувати власну тілесність у старості, але ми можемо знайти в собі сили прийняти її через знайомство з образами, репрезентованими тілесністю старіших поколінь. Це сприятиме генеалогічній безперервності, а не розривам між генераціями»* (Woodward, 1991: 71). Додамо, що мотив перебування митців у геріатричному будинку з активними стратегіями старіння також розроблений в англомовній художній літературі: *«Квартет»* Р. Харвуда (1999) і *«У пошуках Мане»* Т. Хау (2011).

Зноски

1. За Г. Дунау (Herbert S. Dornow), фасилітатори виконують функції агентів забезпечення неперервності поколінь в образі персонажів-посередників (медаторів). Як правило, це представники молодших поколінь. Їхніми

завданнями є вирішення міжпоколіннєвих конфліктів і передача цінностей від старших поколінь молодшим.

References

- Gaidash, A.V., (2019). Diskurs starinnya u dramaturgii SSHA: problemne pole, semantika, poetika: monografiya. Dnipro: Aktsent PP [in Ukrainian].
- Kovalenko, D.O. (2018). Modelyuvannya obraziv chasoprostoru v suchasnomu ukraïns'komu romani. Disertatsiya na zdobuttya naukovoogo stupenya kandidata filologichnikh nauk (doktora filosofii). Kiïv [in Ukrainian].
- Rozdobud'ko, I. (2011). ZiV'yali kviti vikidayut': Roman. Kiïv: Nora-Druk, [in Ukrainian].
- Sokolovs'ka, YU.S. (2017). Tvorchist' Iren Rozdobud'ko v konteksti ukraïns'koï masovoï literaturi. Disertatsiya na zdobuttya naukovoogo stupenya kandidata filologichnikh nauk. Ivano-Frankivs'k [in Ukrainian].
- Woodward, K. (1991). Aging and its discontents: Freud and other fictions. Bloomington and Indianapolis: Indiana UP.

ТВОРЧЕСТВО А. АВЕРЧЕНКО ПЕРИОДА ПРАЖСКОЙ ЭМИГРАЦИИ И ЕГО ОЦЕНКА ЧЕШСКИМИ И СЛОВАЦКИМИ ЛИТЕРАТУРОВЕДАМИ

Голобородько Ю. К.(Харків)

<http://dx.doi.org/10.5281/zenodo.4642703>

Abstract

The work is devoted to the assessment of A. Averchenko's work during the Prague emigration by Czech and Slovak literary critics. The article considers V. Svaton's definition of the comic in the writer's work, the importance of aesthetic and moral ideals in his work noted by the team of Czech authors I. Bechke, M. Drozdy, M. Grail and V. Zidlicki, as well as the historical and socio-political context of the author's literary activity. His creative success and the main distinctive features of the satire in the writer's works of that period are also analyzed.

Keywords: satirist writer, comical, individual style, literary criticism.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ

Бакумкіна Марина Олександрівна – аспірантка кафедри зарубіжної літератури та слов'янських мов Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди

Белімова Тетяна Валеріївна – кандидат філологічних наук, доцент, науковий співробітник відділу зарубіжних і слов'янських літератур Інституту літератури імені Т. Г. Шевченка НАН України

Бортолотті Фернанда Сейдель – бакалавр психології та магістр освіти (Бразилія).

Божко Юлія Олександрівна – кандидат філологічних наук, доцент кафедри теорії і практики англійської мови Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди

Бокшань Галина Іванівна – кандидат філологічних наук, доцент кафедри іноземних мов Херсонського державного аграрно-економічного університету

Вакуленко Карина Романівна – викладач кафедри мовної підготовки 1 Навчального наукового інституту міжнародної освіти Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна

Ведернікова Тетяна Володимирівна – кандидат філологічних наук, доцент кафедри теорії та практики англійської мови Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди

Веселовська Наталія Василівна – кандидат філологічних наук, доцент кафедри філології та перекладу Інституту гуманітарної підготовки і державного управління Івано-Франківського національного технічного університету нафти і газу

Висоцька Наталія Олександрівна – доктор філологічних наук, професор кафедри теорії та історії світової літератури Київського національного лінгвістичного університету

Воробйова Ольга Олександрівна – аспірантка кафедри зарубіжної літератури та слов'янських мов Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди

Гайдаш Анна Владиславівна – кандидат філологічних наук, доцент, завідувачка кафедри германської філології Київського університету імені Бориса Грінченка

Гартнер Марілея – Ph.D. в галузі літератури, професор кафедр мов та літератури UNICENTRO (Державний університет Середнього Заходу. Центр славістики), (Бразилія)

Голобородько Юрій Костянтинович – аспірант кафедри зарубіжної літератури та слов'янських мов Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди

Гонсалвес Даві Сільва – доктор філософії з перекладознавства, професор кафедри мов та літератури UNICENTRO (Державний університет Середнього Заходу. Центр славістики), (Бразилія)

Наукове видання

**АРГУМЕНТИ СУЧАСНОЇ ФІЛОЛОГІЇ:
«НЕСТАЧА» І «БАЖАННЯ» У ТЕКСТІ**

Матеріали
Міжнародної наукової конференції

(2-3 квітня 2021 року)

Українською, російською, англійською та польською мовами

Тези друкуються в авторській редакції

Відповідальний за випуск: д.ф.н., проф. С.К. Криворучко

Художня обкладинка – С.К. Криворучко, Л.О. Корнієнко

Ком'ютерна верстка – О.О. Атанова, Л.О. Корнієнко

**Відповідальність за стиль і дотримання вимог академічної доброчесності
несуть автори; перевірено на плагіат, показник унікальності – 89,25%**

Підписано до друку 29.03.2021 Формат 60x84/16. Папір офсетний.

Гарнітура Times New Roman. Друк офсетний. Ум. друк. арк. 14

Наклад 100 прим. Ціна договірна.

Копіювальний центр «Восход-принт», вул. Римарська, 3/5, м. Харків.